

СЕКЦІЯ XXIII. ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

МІЖКУЛЬТУРНІ БАР'ЄРИ У ВЕРБАЛЬНІЙ КОМУНІКАЦІЇ СУДНОВОГО ЕКІПАЖУ

Добровольська Вікторія Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0002-5262-7425

канд. іст. наук, доцент,

завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та інноваційної педагогіки
Херсонська державна морська академія, Україна

Середа Сергій Євгенійович

здобувач вищої освіти факультету суднової енергетики

Херсонська державна морська академія, Україна

Сучасний світовий морський торговельний флот – це потужне об'єднання фахівців з різноманітних країн світу, носіїв різних мов і культур. У міжнародних суднових екіпажах можуть виникати перешкоди у комунікації, особливо у контексті специфічності професійної лексики і термінології. Різноманітність мовних практик, мовленнєвого етикету, використання ідіом, жаргонів та каламбурів може призводити до непорозумінь та негативних наслідків у роботі екіпажу. Дана робота спрямована на розкриття цих актуальних проблем, пропонуючи рекомендації для подолання міжкультурних бар'єрів у вербальній комунікації суднового екіпажу та покращення порозуміння між членами команди на морських судах і в портах.

Метою даного наукового дослідження є аналіз проблем вербальної комунікації у багатонаціональному судновому екіпажі, розкриття різноманітних аспектів мовленнєвої взаємодії, з'ясування впливу специфічної морської термінології та різних стилів спілкування на ефективність комунікації. Міжкультурні бар'єри у вербальній комунікації суднового екіпажу є серйозним викликом, який може впливати на безпеку та ефективність роботи на борту. Є низка робіт дослідників В. Смелікової, М. Сотер, О. Тирион, С. Чиж, у яких висвітлено окремі аспекти професійно-орієнтованого спілкування морських фахівців та причини невдач у міжкультурній комунікації [3; 2; 4; 1]. Але немає комплексного дослідження поставленої проблеми.

Значним бар'єром у вербальній комунікації багатонаціонального екіпажу є лінгвістичні розбіжності членів суднової команди. До вербальних засобів спілкування належать усна і письмова форми мови (рапорти, звіти, листування). Мова морського фахівця відображає його освіченість, вихованість та інтелігентність, тому саме він має правильно вимовляти слова, грамотно будувати фрази, володіти професійним лексичним запасом [1, с. 86].

Володіння англійською мовою - мовою міжнародного спілкування - відіграє провідну роль у підготовці фахівців морського профілю до роботи в міжнародних багатонаціональних екіпажах. Цей процес передбачає засвоєння знань з фаху, практичне застосування англійської мови під час проходження практики в іноземних компаніях, вільне спілкування з роботодавцями під час співбесіди.

Професійне спілкування моряків здійснюється на судні та регламентується стандартами Міжнародної морської організації (ІМО). Державний контроль за кваліфікацією та освітньою відповідністю морських фахівців здійснює Інспекція з питань підготовки та дипломування моряків Міністерства інфраструктури України.

Експерти ІМО досліджували проблему використання англійської мови професійного морського спрямування в багатонаціональних екіпажах на судах світового флоту в рамках Європейського проекту. За їх висновками, у 37% випадків професійно-орієнтованого спілкування англійською мовою морські фахівці під час вахти мали мовні проблеми. Експерти підкреслили, що нездатність спілкуватися призводить до високого рівня стресу на борту судна, тому мовний чинник є найважливішим за технічну компетентність морського фахівця [1, с. 87].

Мовні бар'єри – одні з ключових на шляху до ефективної міжкультурної комунікації. Даний тип бар'єрів пов'язують з присутністю у культурі й мові кожного народу як універсальних (загальнолюдських), так і національно-специфічних характеристик спілкування. Універсальні характеристики особливо важливі для міжкультурної комунікації, оскільки вони однаково осмислюються усіма людьми у світі. Однак, кожна культура має притаманні тільки їй національно-специфічні характеристики, закріплені у мові, моральних нормах, переконаннях, типах поведінки, які є очевидними перешкодами до міжкультурного взаєморозуміння [2].

Зрозуміло, що для морських фахівців важливо уникати мовних бар'єрів, тому що помилка у передачі або сприйнятті інформації може призвести до виходу судна із ладу, пошкоджень або втрати вантажу, а інколи навіть до загибелі судна, серйозної екологічної катастрофи, гибелі людей.

Отже, лінгвістична варіативність серед членів екіпажу може стати перешкодою для належного розуміння команд та інструкцій. На нашу думку, для подолання цього бар'єру, важливо проводити тренінги з мовної адаптації та використовувати мовні сервіси для перекладу.

Ще одним бар'єром у вербальній комунікації багатонаціонального екіпажу є специфічна морська термінологія. Помилки у її використанні може призводити до непорозумінь між членами екіпажу, які не володіють або мають обмежені знання в цьому питанні. Іншомовне професійно-орієнтоване спілкування моряків – це усвідомлений процес обміну інформацією англійською мовою під час професійної взаємодії, яка передбачає взаєморозуміння між судовим механіком або судноводієм та представниками судноплавної галузі (які належать до різних культур) із метою управління судном та діяльністю екіпажу, здійснення безпечних морських перевезень та охорони навколишнього середовища [3, с. 6-7].

Є протиріччя між потребою міжнародних компаній у висококваліфікованих членах екіпажу та значною кількістю аварійних ситуацій на морі, однією з причин яких є недостатній рівень розвитку професійно-орієнтованого спілкування фахівців морського транспорту.

Згідно з результатами досліджень, проведених ІМО, близько 86% усіх суден мають багатомовний екіпаж, члени якого з різних причин часто не здатні продемонструвати необхідні навички іншомовного спілкування, таким чином ризикуючи заподіяти шкоду людям, майну та навколишньому середовищу [1, с. 87]. На нашу думку, у процесі підготовки майбутнього фахівця морського та внутрішнього водного транспорту важливо забезпечити доступність навчальних матеріалів та детальних пояснень щодо специфічних термінів, їх визначень та правильної вимови.

Суттєвим обмеженням у вербальній комунікації багатонаціонального екіпажу є різні стилі спілкування. Це пов'язано з тим, що різноманітні культури можуть

визначати різні стилі спілкування та типи спілкування за мірою офіційності. Наприклад, учасник комунікаційного процесу, якому притаманний авторитарний стиль спілкування, займає сильну позицію в діалозі: він домінує, чинить тиск на співрозмовника, залишаючи йому роль пасивного слухача і виконавця. Демократичний стиль спілкування ґрунтується на повазі, довірі, орієнтації на самоорганізацію, самоуправління особистості та колективу. Базується він на прагненні донести завдання до свідомості співрозмовників, залучити їх до участі в спільній діяльності. Ліберальний стиль спілкування ґрунтується на байдужому ставленні старшого за посадою до будь-яких дій підлеглих, характеризується потуранням їхнім діям.

Використання різних стилів спілкування на судні, їхня невідповідність певній робочій ситуації може призводити до неефективної комунікації, наслідками якої є: недостатнє розуміння командним складом важливості комунікації; ігнорування думки оточуючих; незрозумілий зміст повідомлень; відсутність зв'язку серед членів суднової команди; несприятливий психологічний клімат у колективі.

Ми вважаємо, що для досягнення ефективної комунікації в екіпажі важливо проводити міжкультурні тренінги та розробляти уніфіковані стандарти комунікації.

Ще однією перешкодою у вербальній комунікації членів багатонаціонального екіпажу є відмінності у типах спілкування за мірою офіційності (формальне та неформальне), неправильний контекст використання яких може призводити до непорозумінь та конфліктів. Ми погоджуємося з дослідницею О.Тирон, яка трактує спілкування у морській галузі як вид міжособистісної діяльності, коли проходить обмін не лише інформацією, а й реакціями, настроєм, станом, установками [4, с. 150].

Спілкування моряка в рейсі носить темпоральний характер, що передбачує вміння встановлювати короткострокові дружні стосунки. Це спілкування носить «глибинний» характер як компенсація короткостроковості. «Глибинний» характер комунікації передбачає володіння специфічними навичками спілкування моряка, а саме: розуміння міжкультурних особливостей співрозмовника, бажаних та небажаних тем для «легкої бесіди», знання мовленнєвого етикету і засобів вербальної та невербальної комунікації; володіння психотехнологіями подолання перешкод міжособистісного спілкування. Помилкові дії при спілкуванні в умовах рейсу ведуть до міжособистісних конфліктів, які здебільшого не вирішуються чи вирішуються тільки в малих екіпажах. Тож, з огляду на можливість негативного впливу людського фактору на спілкування взагалі та іншомовне зокрема, майбутні моряки мають прагнути до його адекватності, особливо в процесі проходження плавальної практики ще під час навчання, а пізніше вже й у рейсі. Саме тому ми наголошуємо на важливості впровадження чітких протоколів та правил щодо комунікації в різних ситуаціях на борту.

Бар'єром у вербальній комунікації членів суднової команди є використання ідіом, жаргонів та каламбурів. Вони можуть бути неперекладними та викликати непорозуміння, особливо якщо членам екіпажу не вдалося вірно розуміти або врахувати мовні особливості співрозмовника. Є низка причин, чому це може статися:

- Різниця у культурах.

Вирази, які є розповсюдженими в одній культурі, можуть бути неперекладними або маловідомими в іншій. Це може створити непорозуміння між членами екіпажу різних національностей або різних морських традицій.

- Різниця у діалектах та мовах.

Члени екіпажу можуть мати різні діалекти або розмовні вирази, які можуть бути непривабливими для інших.

- Технічні поняття та терміни.

У морській галузі існує багато технічних термінів та понять. Невірне використання або розуміння цих термінів може викликати непорозуміння та навіть потенційні небезпеки.

- Формальна обстановка.

У критичних ситуаціях (надзвичайні події або аварії) зрозумілість та чіткість є критичними. Використання жартів або неформальної мови може створити плутанину та непорозуміння.

Ми вважаємо, що для подолання цього бар'єру важливо створити культуру відкритості та можливості запитань для роз'яснення неперекладних виразів.

Висновки. У рейсі між членами суднового екіпажу можуть виникати міжкультурні бар'єри у вербальній комунікації. Лінгвістичні розбіжності членів суднової команди можуть призводити до непорозумінь та ускладнювати процес комунікації. Використання специфічної морської термінології може створювати бар'єри для розуміння серед членів екіпажу, а використання ідіом, жаргонів та каламбурів може бути неперекладним для представників різних культур. На судні можуть використовуватися різні стилі та типи спілкування, що впливає на ефективність комунікації.

Таким чином, міжкультурні бар'єри у вербальній комунікації суднового екіпажу можуть бути подолані за допомогою освіти, тренінгів та встановлення єдиної системи комунікації, яка сприятиме покращенню безпеки та ефективності на судні.

Список використаних джерел:

1. Чиж С.Г. Іншомовне професійно-орієнтоване спілкування судноводіїв як запорука безпеки на морі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. Т. 1. Вип. 62. С. 85-89. Вилучено з: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/62/part_1/19.pdf
2. Сотер М. В. Шляхи подолання бар'єрів міжкультурної комунікації (на прикладі інженерів-судномеханіків). *Фундаментальные и прикладные исследования: современные научно-практические решения и подходы*. 2017. С. 336-339. Вилучено з: <https://qrcd.org/4D2M>
3. Смелікова В.Б. Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Херсон, 2017. 21 с.
4. Тирон О. М. Психолого-педагогічні особливості процесу формування іншомовної компетентності майбутнього моряка. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Психологія*. 2015. Т. 20. Вип. 4 (38). С. 148-155. Вилучено з: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/400573.pdf>